

8

จังหวัดจัดการตนเอง: เมื่อรากหญ้าประชาชน ท้าทายอำนาจรัฐ

“จังหวัด” เป็นหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคที่อยู่ภายใต้กระทรวงมหาดไทย มาตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แม้ช่วง 80 ปีที่ผ่านมา ได้มีการกระจายอำนาจสู่การปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 2540 แนวคิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ส่งผลให้มีการตราและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น หลายฉบับ แต่การตั้งคณะกรรมการปฏิรูป และคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป ในปี 2553 เพื่อหาทางแก้ความขัดแย้งทางการเมือง ก็นำไปสู่ข้อเสนอเรื่อง “จังหวัดจัดการตนเอง” ที่มีประชาคมในจังหวัดต่างๆ ชานรับและขับเคลื่อนกันอย่างคึกคักในรอบปีที่ผ่านมา

“ชายแดนใต้จัดการตนเอง”

بغکيل داسر عموم
سلاتن كاءرة فنتدبير ان سنديري

เริ่มแล้วสองร้อยเวที! วันนี้ถึง 28 เมษายน

กาเป็นผลของแนวคิดกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

ในช่วงทศวรรษ 2540 แนวคิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นส่งผลให้เกิดเปลี่ยนแปลงหลายประการ โดยเฉพาะการอ้างอิงกับบทบัญญัติหลายมาตราในรัฐธรรมนูญปี 2540 มีการตราและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นหลายฉบับในช่วง พ.ศ. 2542-2543 โดยเฉพาะพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 วางแนวทางการถ่ายโอนภารกิจอำนาจหน้าที่ และรายได้ต่างๆ จากรัฐบาลกลางสู่ท้องถิ่น และให้ประชาชนเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่นโดยตรงในช่วงถัดมา

แต่จนถึงปัจจุบัน การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นยังคงเผชิญกับการต่อต้านและเป็นไปอย่างล่าช้า โดยเฉพาะความพร้อมของท้องถิ่นในการรับภาระจัดบริการสังคม การศึกษา บริการสาธารณสุข และการบริหารงบประมาณที่แม้ว่ากฎหมายจะกำหนดให้ต้องแบ่งรายได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ของงบประมาณแผ่นดินให้แก่ อบต. ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 แต่ต่อมามีการออกกฎหมายยกเลิกเงื่อนไขเวลา สัดส่วนของรายได้ท้องถิ่นต่อรายได้รัฐบาลในปี 2553 จึงยังคงเป็นเพียงร้อยละ 25 เท่านั้น¹

ไม่เพียงประเด็นเรื่องการจัดสรรรายได้และภาระระหว่างส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น แต่การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากทั้งส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคอย่างเข้มข้น จนขาดอิสระในการบริหารงานและคนด้วยตนเองก็กลายเป็นคำถามต่อส่วนกลางเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ หลายท้องถิ่นมุ่งหน้าดำเนินภารกิจต่างๆ ด้วยตนเอง เช่น อบจ. เชียงราย จัดตั้งโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา อบจ. ภูเก็ต ซื้อที่ดินและอาคารจากโรงพยาบาลภูเก็ตปรับปรุงเป็นโรงพยาบาลองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ตให้บริการประชาชนทั่วไป ฯลฯ²

ไม่ว่าจะด้วยความล้มเหลวล่าช้าของการกระจายอำนาจ หรือความแข็งตัวของระบบบริหารส่วนภูมิภาคหรือเป็นความเข้มแข็งของคนในชุมชนที่ต้องการมีส่วนร่วม

ร่วมและมีอิสระในการจัดการชุมชนตนเองก็ตาม แนวคิดเรื่อง “จังหวัดจัดการตนเอง” เป็นความคิดที่สอดคล้องกับมาตรา 78 (3) ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน³ ที่ระบุว่า

“กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่น ให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น”

ที่จริง หลายพื้นที่มีความพยายามที่จะขออำนาจในการบริหารท้องถิ่นเองนานแล้ว เช่น ภูเก็ต มีการเสนอญัตติญัตติเกี่ยวกับการบริหารอิสระตั้งแต่ปี 2525 ร่าง พ.ร.บ.บริหารราชการนครภูเก็ตในปี 2530 เสนอรูปแบบการปกครองให้เป็นภูเก็ตมหานครเมื่อ 3 เมษายน 2536⁴ หรือการพูดคุยถึงระบบการปกครองท้องถิ่นของจังหวัดที่มีหลายชาติพันธุ์ในช่วงปี 2547-2549 เพื่อแก้ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้⁵ สอดคล้องกับแนวคิดจัดตั้งนครปัตตานีในเวลาต่อมา รวมทั้งการจัดตั้งเชียงใหม่มหานครที่กำลังเป็นหัวหอกสำคัญของกระแสจังหวัดจัดการตนเองในปัจจุบัน เป็นต้น

จากความขัดแย้งทางความคิดระดับประเทศสู่ทางแก้รูปธรรมในระดับท้องถิ่น

ภายหลังเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองไทยในช่วงปี 2551-2553 รัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้ตั้งคณะกรรมการปฏิรูปและคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูปขึ้นมาเพื่อหาทางแก้ความขัดแย้ง คณะกรรมการปฏิรูปที่นำโดย อานันท์ ปันยารชุน มีข้อเสนอเป็นแนวทางการปฏิรูปก่อนยุติบทยาว่า รากฐานของความขัดแย้งในสังคมไทยเป็นเรื่องของความเหลื่อมล้ำในความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ทั้งในด้านรายได้ สิทธิ โอกาส อำนาจ และ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงต้องเร่งปฏิรูปโครงสร้างอำนาจรัฐครั้งใหญ่ ด้วยการโอนอำนาจการบริหารจัดการตนเองไปให้ท้องถิ่น⁶

สอดคล้องกับการสนับสนุนทุกภาคส่วนในสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินงานของคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป ที่นายแพทย์ประเวศ วะสี เป็นประธาน ซึ่งเชื่อว่า “พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน ฐานพระเจดีย์ของสังคมคือชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นครองพื้นที่ทุกตารางนิ้วของประเทศ ถ้าชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง ฐานของประเทศก็จะแข็งแรง สามารถรองรับประเทศทั้งหมดให้มันคง”⁷

8 จังหวัดภาคเหนือ 8 จังหวัดภาคอีสาน 5 จังหวัดภาคกลาง และ 5 จังหวัดภาคใต้ จึงประกาศความพร้อมที่จะขับเคลื่อนเสนอร่างกฎหมายสู่การเป็นจังหวัดจัดการตนเอง ยกเลิกการบริหารราชการส่วนภูมิภาค โดยให้มีทั้งจังหวัดและเทศบาลที่เป็นท้องถิ่นอยู่ด้วยกัน แตกต่างจากกรุงเทพฯ ที่มีท้องถิ่นเพียงระดับเดียวคือ ระดับจังหวัดเท่านั้น⁸ และหลายพื้นที่เห็นพ้องร่วมขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายเดียวกันคือการจัดการตนเองในระดับต่างๆ (ดูรายละเอียดในตาราง 1)

ตาราง 1 ความเคลื่อนไหวด้านการปฏิรูปโครงสร้างในระดับท้องถิ่น

จังหวัด	แนวทางการขับเคลื่อน
เชียงใหม่ ภูเก็ต กรุงเทพฯ และปัตตานี	ผลักดันให้เกิดจังหวัดจัดการตนเอง ผ่านการยกร่างกฎหมาย
อำนาจเจริญ	เน้นกำหนดอนาคตตนเอง ผ่านการสร้างธรรมนูญของประชาชน
ขอนแก่น	ขับเคลื่อนอนาคตด้วยการพัฒนานโยบายหรือยุทธศาสตร์จังหวัด ได้แก่
เลย	- การเสนอปฏิญญาขอนแก่นนำเสนอ 8 ยุทธศาสตร์ขอนแก่นทศวรรษหน้า
อุบลราชธานี	- การยกร่างนโยบายและยุทธศาสตร์จังหวัด (อนาคตเมืองอุบลฯ) ในอีก 10 ปี ข้างหน้า
ลำปาง	- การใช้สมัชชาปฏิรูปรวมภาคเครือข่ายและพัฒนานโยบายสาธารณะระดับจังหวัดลำปาง
สมุทรสาคร	- สร้างกลไกพหุภาคีพัฒนานโยบายสาธารณะมุ่งสู่เมืองสมุทรสาครอยู่มีสุข
สระแก้ว นนทบุรี สงขลา	กำหนดอนาคตตนเอง ผ่านการพัฒนานโยบายสาธารณะ ทั้งในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น
มุกดาหาร พิษณุโลก นครปฐม	พัฒนาและขับเคลื่อนในเชิงประเด็น เช่น สวัสดิการชุมชนในมุกดาหาร กลไกจัดการตนเองเรื่องภัยพิบัติระดับท้องถิ่นในพิษณุโลก และนครปฐม
เชียงราย	พัฒนากลไกการปฏิรูปในระดับจังหวัด
ชัยภูมิ สุโขทัย	ร่วมกับเครือข่ายจัดเวทีสมัชชาปฏิรูปในระดับจังหวัด พัฒนากลไกการทำงานและนำมติสมัชชาปฏิรูปฯ ไปขับเคลื่อน

ที่มา: ข้อมูลจากสำนักงานปฏิรูป (สปร.) ใน ธรรมนูญประชาชนจัดการตนเอง ตอบโจทย์ลดความขัดแย้ง-เหลื่อมล้ำ. บ้านเมือง. 7 ธันวาคม 2555. ค้นเมื่อ 20 มกราคม 2556. จาก เว็บไซต์: <http://www.banmuang.co.th/2012/12/ธรรมนูญประชาชนจัดการตนเอง/>

สู่ฟันอันยิ่งใหญ่: ดูแลและรับผิดชอบตัวเอง

• ก้าวอย่างมั่นใจ เชียงใหม่มหานคร

“เชียงใหม่เติบโตเร็วรองจากกรุงเทพฯ นโยบายจากส่วนกลางไม่สามารถตอบโจทย์ได้ทันทั่วทั้งที่ นอกจากนี้เชียงใหม่มีวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของตนเอง การกำหนดการพัฒนาจากส่วนกลางทำให้ชุมชนอ่อนแอลง เช่น โรงเรียนพูดภาษาไทย ไม่สอนภาษาท้องถิ่น เหาะระบบชลประทานมาแทนฝาย กฎหมายจัดการป่าของกรมป่าไม้ขัดกับวิถีชาวบ้าน เป็นปัญหาให้ท้องถิ่น การพัฒนาที่คิดมาจากส่วนกลางถูกคัดค้านอย่างต่อเนื่อง และเชียงใหม่ยังมีสถานศึกษาและองค์ความรู้ที่พร้อม เป็นเหตุผลที่ถึงเวลาที่คนเชียงใหม่จะจัดการดูแลท้องถิ่นด้วยตนเอง”⁹

เชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีแนวคิดเรื่องจัดการตนเองมาตั้งแต่ 20 ปีก่อน มีการรณรงค์ให้เลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่เมื่อปี 2533 ในช่วงปี 2549 ก็มีการร่วมพูดคุยของชมรมเพื่อนเชียงใหม่ อาจารย์มหาวิทยาลัย นักการเมืองรุ่นเก่า ที่ร่วมขับเคลื่อนในนามสภาคนเมือง ช่วงปี 2551-2552 ก็มีการพูดเรื่องการพึ่งตนเอง เรื่องผู้ว่าฯ CEO ต่อมาเดือนมิถุนายน 2552 การหารื้อขยายวงไปยังภาคีหลายภาคส่วน ทั้งตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ นักคิด นักเขียน ศิลปินล้านนา เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน ด้วยคำถามสำคัญคือ อยากเห็นเมืองเชียงใหม่พัฒนาไปทิศทางใด และทำอะไรให้ประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจการค้า ส่วนปกครองท้องถิ่นทั้งหลาย มีส่วนร่วมจัดการตนเองให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และต้นทุนของพื้นที่จังหวัด¹⁰

จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนในหลายเวที และการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรมในช่วงปี 2552-2554 เครือข่ายบ้านชุมชนเมืองเย็น องค์กรภาคประชาชนในเชียงใหม่ และคณะทำงานเครือข่ายประชาชนเชียงใหม่เพื่อการจัดการตนเอง จึงตกลีอกออกมาเป็น ร่าง พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการเชียงใหม่มหานคร พ.ศ. ... ยกร่างโดยชำนาญ จันทร์เรือง เสนอให้ประชาชนช่วยกันเสนอความเห็นเพื่อปรับปรุง ก่อนจะร่วมลงชื่อเพื่อเสนอเป็นกฎหมายที่เสนอโดยภาคประชาชนต่อไป

ร่างกฎหมายฉบับนี้มีหลักการสำคัญคือ ยกเลิกการบริหารราชการส่วนภูมิภาค เหลือเพียงราชการส่วนกลางและราชการส่วนท้องถิ่น มีอำนาจในการกำหนดแนวนโยบาย ระเบียบ ข้อบัญญัติ การจัดงบประมาณ การคลัง การจัดการบริหารบุคลากรและกลไกโครงสร้างการบริหารงานภายในท้องถิ่น ยกเว้น 4 เรื่องหลัก คือ การทหาร ระบบเงินตรา การต่างประเทศ และการศาล จัดโครงสร้างใหม่ด้วยดุลยภาพ 3 ส่วนคือ ผู้ว่าราชการเชียงใหม่มหานคร สภาเชียงใหม่มหานคร และสภาพลเมืองทำหน้าที่ตรวจสอบ และปรับโครงสร้างด้านภาษี โดยส่งคืนภาษีทุกชนิดที่เก็บได้ในพื้นที่ให้รัฐบาลส่วนกลาง ร้อยละ 30 และคงไว้ที่เชียงใหม่มหานคร ร้อยละ 70¹¹

• ภูเก็ตมหานครและสภาพลเมือง

ภูเก็ตเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่เผชิญปัญหาความไม่สมดุลระหว่างการจัดสรรทรัพยากรในท้องถิ่นและทิศทางการพัฒนา เส้นทางของภูเก็ตจัดการตนเองจึงมีความพยายามเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารมาตั้งแต่ปี 2525 ที่เสนอญัตติ “ภูเก็ตกับการบริหารอิสระ” เข้าสู่สภาฯ มีการร่าง พ.ร.บ.บริหารราชการนครภูเก็ตในปี 2530 เสนอรูปแบบการปกครองที่ควรจะเป็นของจังหวัดคือภูเก็ตมหานครในปี 2536 ต่อมามีการพูดถึงบทบาทของผู้ว่าฯ CEO ในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปี 2544 จนถึงข้อเสนอให้ภูเก็ตมีคณะกรรมการจังหวัดภูเก็ต 15 คน¹²

เสียงให้ภูเก็ตจัดการตนเองก็เริ่มดังขึ้นอีกครั้งโดยพ่อค้า นักธุรกิจ นักกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม สื่อมวลชนท้องถิ่น นักวิชาการ ที่มาร่วมพูดคุยและ

จัดตั้งเป็นคณะทำงานภาคประชาชนขับเคลื่อนภูเก็ตจังหวัดจัดการตนเองในช่วงปลายเดือนตุลาคม 2554 และเคลื่อนไหวย่างคึกคักในปีถัดมา โดยถือเอาวันที่ 24 มิถุนายน 2555 เป็นวันแห่งการเริ่มเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ภูเก็ต ด้วยการประกาศเจตนารมณ์ร่วมกันผลักดันให้ภูเก็ตจัดการตนเองและจัดตั้งสภาพลเมืองภูเก็ตผ่านข้อเรียกร้อง 3 ประการ คือ (1) รัฐต้องเร่งสร้างกลไกการถ่ายโอนอำนาจให้แก่จังหวัดภูเก็ต (2) รัฐต้องเร่งจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการพัฒนาและแก้ปัญหาต่างๆ ของจังหวัดภูเก็ต และ (3) รัฐต้องให้พลเมืองทุกภาคส่วนในภูเก็ต โดยคณะกรรมการภูเก็ตจัดการตนเองร่วมตัดสินใจจัดทำแผนพัฒนาและแก้ปัญหาให้จังหวัดภูเก็ตน่าอยู่ยิ่งขึ้น¹³

• นครรัฐปัตตานี

แม้เป็นเรื่องที่เคยถูกนำเสนอมานานแล้ว แต่หลังจากสถานการณ์ความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ความคิดเรื่องนครรัฐปัตตานีก็กลับมาได้รับความสนใจจากหลายฝ่ายและจุดประกายขึ้นอีกครั้ง¹⁴ ดังที่ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ระบุว่า “...ที่ผ่านมามีแต่มาตรการแก้ไขปัญหาโดยพัฒนาทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ ซึ่งยังไม่ใช่แนวทางที่ถูกต้อง การแก้ไขปัญหาคือได้คือการแก้ไขปัญหาทางการเมืองโดยให้อำนาจประชาชน... ด้วยยุทธศาสตร์ดอกไม้หลากสีคือแตกต่างแต่อยู่ร่วมกันได้ ยุทธศาสตร์ถอยคนละก้าว และยุทธศาสตร์ให้อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน”¹⁵

สอดคล้องกับข้อเสนอทางวิชาการและเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่ ที่ได้เปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นประชาชนจากทุกอำเภอในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา รวม 37 อำเภอ ต่างเห็นพ้องว่าการแก้ไขปัญหาขัดแย้งในพื้นที่ที่สังคมมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมนั้น รัฐต้องแก้ปัญหาด้วยนโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองร่วมแก้ไขปัญหาด้วยสำนึกในการเป็นเจ้าของท้องถิ่น

ในการสัมมนาเรื่อง “นครรัฐปัตตานีภายใต้รัฐธรรมนูญไทย: ความฝันที่จับต้องได้?” วันที่ 10

ธันวาคม 2552 มีการยกร่าง พ.ร.บ.ปัตตานีมหานคร เติเรียนเสนอเป็นร่างของประชาชนบรรจุเข้าสู่วาระการพิจารณาของรัฐสภา หลักการคล้ายกับ พ.ร.บ. กรุงเทพมหานคร โดยผนวกจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา คือ จะนะ เทพา สะบ้าย้อย และนาทวี มาอยู่ด้วยกันเป็น “ปัตตานีมหานคร”¹⁶ จัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษขึ้น แล้วให้ประชาชนเลือกตั้งผู้ว่าราชการขึ้นเป็นผู้บริหารพื้นที่แทนระบบผู้ว่าราชการจังหวัดที่แต่งตั้งโดยกระทรวงมหาดไทยในปัจจุบัน¹⁷

แม้จะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ไม่เห็นด้วยต่อข้อเสนอดังกล่าว แต่ความคิดจัดตั้งนครปัตตานีก็กลับชัดเจนขึ้นดังข้อเสนอในปีถัดมาที่มีการสำรวจพบว่า ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้คาดหวังต่อรูปแบบการเมืองการปกครองของท้องถิ่นในลักษณะจัดการตัวเอง และข้อเสนอนี้ก็ได้รับเสียงสนับสนุนมากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเหตุผลที่ ไชยยันต์ ไชยพร สรุปว่า

“ระบอบประชาธิปไตยเหมือนผืนผ้าที่ประดับประดาไปด้วยผ้าชิ้นเล็กๆ หลากหลายสี เหมือนสิทธิที่ต้องเคารพซึ่งกันและกัน ประชาธิปไตยต้องมาก่อนสังคมจึงจะสงบสุข เช่นเดียวกับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เปรียบเสมือนดอกไม้สีหนึ่งของเมืองไทย เราจะยอมให้มีดอกไม้สีอื่นอยู่ด้วยหรือไม่ การจะเป็นเมืองปลอดสุราหรือพูดภาษาวิโมได้สร้างปัญหา แต่กลับบ่งบอกถึงความมีวัฒนธรรมของตนเอง สิ่งสำคัญคือต้องมีอำนาจกลางการันตีสิทธิเสรีภาพในพื้นที่แห่งนี้หลักประกันเมื่อกระจายอำนาจกลับมาจะต้องทำให้เกิดความเป็นธรรมและความเสมอภาคอย่างแท้จริง”¹⁸

เช่นนี้แล้ว จากความฝันอันร้อนแรงของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่จะจัดการชีวิตตัวเองในนครปัตตานีก็น่าจะเป็นความฝันที่ใกล้เป็นจริงขึ้นไปทุกที

ในช่วงทศวรรษหน้า เราคงเห็นภาพของจังหวัดต่างๆ ร่วมขับเคลื่อนไปสู่จังหวัดจัดการตนเองกันอย่างคึกคัก และคงจะเป็นอีกหนึ่งการเปลี่ยนแปลงสำคัญของสังคมไทย

